

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

РУДЕНКО ОКСАНА АНАТОЛІВНА

УДК 338(477):330.322(043)

**ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

**Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Черкаси – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Черкаському державному технологічному університеті Міністерства освіти і науки України (м. Черкаси).

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Ходжаян Аліна Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
професор кафедри міжнародних економічних відносин.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Маслак Ольга Іванівна,
Кременчуцький національний університет імені Михайла
Остроградського,
завідувач кафедри економіки.

кандидат економічних наук, доцент
Сукач Олена Миколаївна,
Східноєвропейський університет економіки і менеджменту,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Захист відбудеться «08» листопада 2018 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 73.053.05 у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького за адресою: 18031, м. Черкаси, бульвар Шевченка, 81, кім. 211.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Міністерства освіти і науки України за адресою: 18031, м. Черкаси, вул. Університетська, 43.

Автореферат розісланий «6» жовтня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Н.О. Андрусак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ефективний інвестиційний розвиток національної економіки залежить від комплексного економічного зростання інвестиційного потенціалу. Сучасний прогрес та рівень упровадження комп'ютерних і електронних технологій, враховуючи економічну, технологічну та соціальну важливість інвестиційного потенціалу визначають актуальність питання надійності інвестиційного забезпечення національної економіки. Інвестиційний потенціал національної економіки є основою економічного потенціалу країни, на розвиток якого першочергово спрямований регуляторний вплив держави.

У період трансформаційних зрушень інвестиційний ринок України потребує наукових досліджень, які враховують особливі умови формування і розвитку інвестиційного потенціалу в умовах все більшої відкритості економіки. Використання зарубіжного досвіду з урахуванням специфіки розвитку національної економіки сприятиме результативності організаційних та управлінських кроків у напрям формування засад державної інвестиційної політики. Важливим є створення новітньої наукової платформи дослідження і прогнозування інвестиційного потенціалу для побудови передових стратегічних засад розвитку національної економіки та її інвестиційних складників.

Різномасштабність напряму дослідження, численність підходів, спрямованих на розвиток інвестиційного потенціалу як основного елементу національної економіки, набули свого висвітлення в працях вітчизняних науковців: С. Гречаної, І. Заблудської, М. Майорової, О. Маслак, Р. Мудрака, А. Пересади, О. Сукач, Н. Прямухіної, А. Ходжаян, В. Яценка. Концептуальні основи теорії управління інвестиціями розглядали у своїх працях такі відомі зарубіжні науковці, як: Г. Александер, Д. Бард, Г. Бірман, Д. Б'юкенен, Л. Гітман, М. Джонк, Р. Дорнбуш, А. Кейн, Д. Кейнс, А. Маркус, А. Маршал, Л. Самуельсон, Д. Стігліц, О. Ульямсон, С. Фішер, Р. Шмаленз, С. Шмідт та інші. Дослідженню процесів формування інвестиційного потенціалу присвячені наукові праці І. Бланка, В. Гейця, А. Гриценка, В. Кириленка, Т. Косової, Т. Майорової, А. Пересади, А. Поручника, С. Реверчука, Н. Татаренко, А. Ткача, Л. Федулової, О. Ястремської та інших. Вивчення теоретичних та емпіричних розробок авторів дає підстави стверджувати, що ними розкрито зміст і визначено складники інвестиційного потенціалу та сформовано концептуальні засади й практичні інструменти його розвитку. Проте в сучасних умовах потрібне поглиблення наявних наукових підходів та розроблення нових із метою вирішення актуального науково-практичного завдання – створення передумов для нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, удосконалення управлінських механізмів, спрямованих на розвиток та створення засад державної інвестиційної політики. Необхідність розробки теоретичних засад та методичного інструментарію щодо формування інвестиційного

потенціалу національної економіки України зумовила вибір теми, мету, завдання та структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України (м. Черкаси). Під час виконання теми «Соціальні та економічні трансформації ринку: регіональний та галузевий аспект» (номер державної реєстрації 0115U000972, 2015-2018 р.) автором розширено бачення інвестиційної привабливості галузей економіки, поглиблено визначення чинників впливу на інвестиційні процеси в умовах трансформаційних перетворень (довідка № 511/01-11.02 від 10.04.2017 р.). За темою «Створення та розвиток бізнес-інкубаторів регіонального та міжрегіонального типів» (номер державної реєстрації 0115U000719, 2015-2017 р.) автором рекомендовано ключові напрями процесу кластеризації інвестиційно-привабливого українського ринку з урахуванням інтересів малого та середнього бізнесу (довідка № 514/01-11.02 від 10.04.2017 р.).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо формування інвестиційного потенціалу національної економіки.

Для реалізація поставленої мети необхідно виконати завдання:

поглибити теоретичні засади дослідження інвестиційного потенціалу національної економіки в частині уточнення категорійного апарату;

обґрунтувати економічну сутність і місце інвестиційного потенціалу в системі сукупного економічного потенціалу країни;

проаналізувати сучасні тенденції формування інвестиційного потенціалу національної економіки й окремих його складових;

виявити роль держави у формуванні інвестиційного потенціалу національної економіки;

узагальнити зарубіжний досвід формування та регулювання інвестиційного потенціалу;

розробити пропозиції щодо пріоритетів розвитку та шляхів стимулювання нарощування інвестиційного потенціалу економіки України;

сформулювати концептуальні засади механізму формування інвестиційного потенціалу;

розробити прогностичну модель впливу інвестиційного потенціалу на забезпечення економічного зростання.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку інвестиційного потенціалу національної економіки України.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти формування інвестиційного потенціалу національної економіки України.

Методи дослідження. Обґрунтованість та достовірність пропозицій здобувача зумовлена використанням сучасних методів наукових досліджень та результатами проведення спеціальних досліджень економічного простору України. У роботі використано такі методи: *аналіз і синтез* (для визначення сутності інвестиційних зрушень у економіці, стану та структури економічного простору); *статистичний аналіз* (для аналізу особливостей інвестиційних зрушень у економічному просторі, визначенні розвитку економічного простору); *структурно-логічний аналіз* (для ретроспективного аналізу інвестиційного потенціалу України з урахуванням наслідків трансформаційних зрушень); *контент-аналіз* (для аналізу інвестиційного потенціалу України); *графічний* (для порівняння, інтерпретації та наочного зображення зарубіжного досвіду формування та регулювання інвестиційного потенціалу); *монографічний аналіз* (при визначенні сутності ключових понять: інвестицій, інвестиційного потенціалу); *економіко-математичне моделювання* (у процесі визначення індикаторів ефективності формування інвестиційного потенціалу національної економіки).

Інформаційну базу дослідження становлять закони України та постанови Кабінету Міністрів України у сфері регіонального розвитку, звітні дані Міністерства економічного розвитку й торгівлі України, дані Державної служби статистики України та її регіональних підрозділів, інформація комітетів Верховної Ради України та міністерств, законодавчі й інші нормативні акти, періодичні наукові видання, ресурси мережі Internet.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні та розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо формування інвестиційного потенціалу національної економіки.

Основні положення дисертації, що визначають новизну й винесені на захист, полягають у такому:

удосконалено:

категорійний апарат дослідження інвестиційного потенціалу, авторське трактування якого визначається як сукупність ресурсів та їх можливість бути перетвореними на інвестиції, які формують мережу зв'язків у системі та спрямовані на отримання прибутку її учасниками для забезпечення суспільних потреб ринку, що поглиблює роль динамічних інвестиційних ринків у національній економіці під впливом трансформаційних процесів і дає змогу вдосконалити підходи до визначення чинників впливу на інвестиційний потенціал;

наукові підходи до державного регулювання інвестиційної діяльності на основі, по-перше, урахування комплексу передумов для активізації; по-друге, обґрунтування системи ефективних інструментів стимулювання нарощування інвестиційного потенціалу (політичних, бюджетно-податкових, грошово-кредитних, фондкових, інноваційних, іміджевих), реалізація яких, разом із уже

відомими підходами дозволить сформувати основу для динамічності інвестиційного процесу, створення дієвої інвестиційної інфраструктури та привабливого середовища реалізації інвестиційних проєктів;

методику діагностики передумов формування механізму управління інвестиційним потенціалом національної економіки, яка враховує комплекс чинників, базових принципів, завдань розвитку вітчизняного інвестиційного ринку, відображає взаємозв'язок груп потенціалів (потенціалів впливу, потенціалів реагування, потенціалів впливу-реагування), стає підґрунтям ефективного господарювання та результативного менеджменту на національному рівні та уможливорює обґрунтування підходів до урахування впливу іміджевого та інформаційного потенціалу на тенденції інноваційного розвитку;

організаційно-інноваційний механізм формування та регулювання інвестиційного потенціалу, запропонований варіант якого ґрунтується на активізації новітніх управлінських підходів та застосуванні передового зарубіжного досвіду, втіленого у адаптаційних підходах до стимулювання притоку іноземного капіталу, вдосконалення фіскального регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, напрямів розвитку малого і середнього бізнесу та іміджу країни на основі інформаційного потенціалу. Це дало змогу розробити прогностичну модель впливу інвестиційного потенціалу на забезпечення економічного зростання;

набули подальшого розвитку:

методичні підходи до побудови інвестиційного потенціалу країни на основі визначення його місця в трансформаційній економічній системі, доповнено нині відомі підходи аналізом взаємозв'язку з базовими потенціалами (природно-ресурсним, трудовим, виробничим), потенціалами трансформаційної економіки (тіньовим, інфляційним, інформаційним, політичним, іміджевим), потенціалами розвитку (науково-технічним, ринково-фінансовим, потенціалом управління), що дає змогу обґрунтувати формування ієрархії груп потенціалів для визначення їх місця і ролі в економічному потенціалі національної економіки;

теоретичні засади систематизації основних проблем та пріоритетів розвитку інвестиційного потенціалу економіки України, особистий внесок автора в розвиток яких полягає в доповненні розподілу інвестиційного потенціалу на групи з урахуванням економічних, техніко-технологічних, управлінських, інноваційних аспектів, що дає змогу визначити подальші напрями управління інвестиційним потенціалом на національному рівні та дає можливість розробити концептуальні засади поетапного дослідження інвестиційного потенціалу через модельну підтримку вибору найвагоміших чинників сприяння прийняттю управлінських рішень щодо дослідження потенціалів впливу, визначення важелів впливу на потенціали впливу-реагування і формування спрямованого впливу на потенціали реагування;

наукові підходи до розкриття інформаційно-знанневих аспектів розвитку інвестиційного потенціалу на основі застосування запропонованої автором матриці еластичності потенціалів, яка дає змогу обґрунтувати необхідність використання та розширення інформаційного потенціалу як визначального елемента формування інвестиційної політики країни на основі груп потенціалів;

управлінські підходи до формування інвестиційного потенціалу на основі стимулювання процесів розбудови інвестиційного іміджу та розроблення прогностичної моделі впливу інвестиційного потенціалу на забезпечення економічного зростання, що дає змогу оцінити інформаційний потенціал та сформулювати комплексні рекомендації щодо використання іміджевого потенціалу як важеля впливу на інвестиційний потенціал національної економіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у доведенні науково обґрунтованих теоретичних положень, методичних підходів і висновків до рівня практичних рекомендацій щодо формування інвестиційного потенціалу національної економіки.

Результати дисертаційної роботи використано в практичній діяльності Департаменту економіки та розвитку Черкаської міської ради (довідка №1938 від 16.04.2018 р.), Лисянської селищної ради Черкаської області (довідка №1755 від 22.05.2017 р.), Управлінні економіки Шполянської районної державної адміністрації (довідка №1937 від 22.05.2017 р.), Департаменту регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації (довідка №543/04 від 25.05.2017 р.), а також у навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України (довідка № 512/01-11.02 від 10.04.2017 р.), та у процесі виконання науково-дослідної теми кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету (довідка № 511/01-11.02 від 10.04.2017 р. та довідка № 514/01-11.02 від 10.04.2017 р.).

Авторські розробки використовуються в навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету під час викладання дисциплін «Національна економіка», «Інвестування», «Основи наукових досліджень», «Міжнародна економіка», (довідка № 512/01-11.02 від 10.04.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до розв'язання важливого наукового завдання – формування інвестиційного потенціалу національної економіки. Висновки та результати дисертаційної роботи, що виносяться на захист, отримані автором самостійно й відображені в наукових працях. Внесок здобувача в колективно опубліковані праці конкретизовано в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і практичні результати дисертаційної роботи доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах: міжнародній науково-практичній конференції

«Актуальні проблеми економіки, менеджменту, маркетингу» (м. Львів, 10-11 лютого 2012 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Економічні підсумки 2013 р.: проблеми, перспективи, ефективність» (м. Одеса, 13-14 грудня 2013 р.); Institutional framework of the economy functioning in conditions of transformation: Collection of scientific articles (м. Нюнберг, Німеччина 31 травня 2014 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Наука України – погляд молодих вчених крізь призму сучасності» (м. Черкаси, 20-22 квітня 2017 р.); міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Маркетингові інновації в освіті, туризмі, готельно-ресторанній, харчовій індустрії та торгівлі» (м. Харків, 3 жовтня 2017 р.); міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці» (м. Полтава, 19 жовтня 2017 р.).

Публікації. Наукові положення, висновки і рекомендації автора опубліковані у 22 наукових працях загальним обсягом 8,32 друк. арк., серед них: 13 статей у фахових наукових виданнях загальним обсягом 6,26 друк. арк., з яких 11 одноосібних статей обсягом 5,61 друк. арк., 2 статті у співавторстві обсягом 1,28 друк. арк. (автору належить 0,63 друк. арк.); 8 робіт у інших наукових виданнях та збірниках загальним обсягом 1,47 друк. арк.; 2 статті в іноземному науковому журналі обсягом 0,53 друк. арк. та участь у колективній монографії у співавторстві обсягом 0,59 друк. арк. (автору належить 0,26 друк. арк.). Особисто авторові належить 7,31 друк. арк.

Структура. Дисертаційна робота складається зі вступу, анотації, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, які подано на 223 сторінках друкованого тексту. Матеріали дисертації містять 32 рисунки і 19 таблиць, які подано на 31 сторінці. Список використаних джерел із 216 найменувань уміщено на 22 сторінках, 4 додатки – на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, наведено наукову новизну, описано практичне застосування отриманих результатів, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано мету та основні завдання дисертації, окреслено зв'язок роботи з науковими програмами, темами і планами.

Перший розділ «**Теоретико-методичні основи інвестиційного потенціалу національної економіки**» присвячено розкриттю теоретичних питань дослідження ролі та сутності інвестицій, інвестиційного потенціалу, а також визначенню їх місця в системі знань про економіку. З цією метою здійснено аналіз теоретичних основ формування таких категорій: «інвестиції», «потенціал», «інвестиційний потенціал». Беручи до уваги наявність власних підходів, термінів і тлумачень, сформовано авторське визначення поняття інвестиційного потенціалу. Інвестиційний потенціал визначено як сукупність ресурсів та

можливості їх перетворення на інвестиції для забезпечення суспільних потреб і вимог ринку.

Викладено теоретичні основи інвестиційного потенціалу та розкрито його особливості в різних сферах національної економіки, підтверджено важливу роль інвестицій у період трансформаційних перетворень. Відмінність авторських теоретико-методичних розробок від нині наявних полягає у виробленні концептуальних підходів до визначення сутності, понять, мети, завдання, змісту та принципів формування інвестиційного потенціалу.

У процесі дослідження теоретичних та фундаментальних засад формування теорії інвестування в системі знань про економіку з'ясовано традиційні підходи до визначення основних категорій інвестування. Визначено, що інвестиційна теорія не є вичерпною, вона удосконалюється та розвивається, відповідно впливаючи на розвиток економіки. Сформовано підходи до визначення чинників впливу на інвестиційний потенціал: природного, демографічного, науково-технічного, економічного, політично-культурно інфраструктурного, інституційного середовища, міграції тощо. Досліджено, що сучасні тенденції формування інвестиційного потенціалу національної економіки оцінюються за допомогою системи показників у розрізі природо-ресурсного потенціалу, а також системи показників: механічний рух населення, залучення іноземних інвестицій, динаміка та структура ВВП, капітальні інвестиції за видами економічної діяльності, за видами активів, за джерелами фінансування, рух прямих іноземних інвестицій в Україну та з України, динаміку ВВП та ВРП, динаміка індексу споживчих цін, тіньової економіки, розвиток інформаційного ринку, показники іміджу територій та ін.

Для оцінки економічного потенціалу національної економіки України запропоновано три групи потенціалів, які формуються залежно від можливостей та перспектив розвитку інвестиційного потенціалу країни загалом. Перша група – базові потенціали, які відображають наявність ресурсів та можливостей розвитку; друга група – потенціали трансформаційної економіки, тобто ресурси та можливості розвитку в період економічних змін; третя група – потенціали розвитку, які є основою для розвитку економічної системи (рис. 1).

Доведено, що інвестиційний потенціал національної економіки варто досліджувати з урахуванням усіх складників інвестиційного потенціалу, а не лише з огляду на статистичні показники економічного розвитку країни, що змінюються в часі та мають трансформаційну специфіку.

Рис. 1. Інвестиційний потенціал національної економіки країни у трансформаційній економічній системі

Джерело: сформовано автором.

У другому розділі «Аналіз формування інвестиційного потенціалу вітчизняної економіки в період її трансформацій» здійснено аналіз формування та дано оцінку ефективності інвестиційного потенціалу національної економіки в період її трансформацій, досліджено особливості етапів розвитку інвестиційного потенціалу та напрями активізації залучення іноземних інвестицій в економіку України.

За допомогою індексів світових компаній, що складають міжнародні рейтинги країн, оцінено привабливість інвестиційного клімату (рейтинг журналу «Euromoney», Institutional Investor, Індекс Глобалізації, рейтинг центру Heritage Foundation, Global Competitiveness Index та ін.). Виявлено, що місце України у світових рейтингах не досягає середнього світового рівня і погіршує інвестиційний клімат національної економіки, що відповідним чином позначається на макропоказниках її розвитку та передумовах нарощування інвестиційного потенціалу (табл. 1).

Позиція України у світових рейтингах у 2010-2017 рр.

Рейтинг	Рік							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Рейтинг легкості ведення бізнесу Doing Business	142	145	152	137	112	87	83	76
Індекс глобалізації (KOF Index of Globalization)	69,5	69,65	70,3	70,5	70,08	70,6	70,71	70,24
Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index)	82	89	73	84	76	79	85	81
Глобальний інноваційний індекс (The Global Innovation Index)	60	60	63	71	63	64	56	50
Глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI)	97	69	71	111	141	150	156	154
Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom)	162	164	163	161	155	162	162	166
Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI)	-	-	144	144	142	130	131	130
Індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI)	69	73	78	78	83	82	84	83

Сформовано автором на основі джерела: *Doing business in a more transparent world, KOF Globalization Index, The Global Peace Index, The Heritage Foundation, The Index of Economic Freedom, The Global Competitiveness Reports, World Economic Forum.*

Доведено, що інвестиційний потенціал національної економіки є основою для підвищення рівня життя населення, ВВП, розвитку соціальної інфраструктури, розширення сфери послуг тощо. Наголошено, що зростання валового внутрішнього продукту залежить від обсягів коштів, що інвестуються у різні види економічної діяльності та підвищення рівня забезпеченості інвестиційними ресурсами промислового сектору економіки. З урахуванням поточних економічних умов і невизначеності перспектив, інвестиційне фінансування розвитку промисловості є шляхом до подальшого економічного зростання.

За даними офіційної статистики, у 2017 р. інвестування в промисловість – 27,3%, фінансову та страхову діяльність – 26,1%, торгівлю та будівництво – 13,0%. Найбільш привабливими для інвесторів залишаються традиційні галузі економіки – металургія, машинобудування, хімічна промисловість, харчова промисловість. Дедалі більше привертають увагу інвесторів такі галузі, як автомобільна промисловість, споживча електроніка, високі технології, вітроенергетика, виробництво біопалива, логістика й ін.

Визначено, що основну роль відіграє державна інвестиційна політика, головною функцією якої є залучення інвестиційних ресурсів та створення відповідних умов для розвитку підприємницької діяльності. Комплексно-системний підхід до формування системи управління інвестиційним потенціалом національної економіки дозволить забезпечити ефективність функціонування економічного потенціалу національної економіки на перспективу. У дисертації встановлено, що завданнями органів влади будь-якої країни є створення

сприятливих законодавчих, податкових та валютних умов для інвестування як внутрішніх, так і залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів у певні галузі, або конкретні інвестиційні проекти з точки зору розвитку національної економіки. Обґрунтовано, що державне регулювання інвестиційного потенціалу неможливо здійснювати без урахування особливостей національної економіки.

У межах адаптації передового зарубіжного досвіду доведено необхідність включення до процесу регулювання інвестиційного потенціалу наукового складника, який передбачає, що, по-перше, інвестиційний процес є наслідком дослідження інвестиційного потенціалу; по-друге, регулювання інвестиційного потенціалу здійснюється в межах певного діапазону, який не заважає активності учасників інвестиційних відносин та сприяє активній інвестиційній діяльності; по-третє, усі складники інвестиційного процесу мають на меті активно сприяти розвиткові інвестиційної активності, що, незважаючи на певні коливання інвестиційних потоків, створює відповідну основу для органічного поєднання складових інвестиційного процесу та їх сумарної ефективності.

У результаті проведеного порівняльного аналізу виявлено, що розвиток інвестиційної діяльності в зарубіжних країнах визначається, переважно, чинниками економічного характеру, тоді як в Україні – чинниками політичного характеру. Також визначено організаційно-інноваційні напрями формування та регулювання інвестиційного потенціалу, що ґрунтуються на активізації новітніх наукових підходів та передовому зарубіжному досвіду.

У третьому розділі **«Напрями формування і підвищення ефективності використання інвестиційного потенціалу національної економіки в умовах обмеженості його системоутворювальних складників»** обґрунтовано необхідність дослідження інвестиційного потенціалу та формування засад для створення привабливого інвестиційного клімату, орієнтованого на підвищення конкурентних переваг національної економіки.

Сформовано концептуальні засади механізму формування та управління інвестиційним потенціалом національної економіки, конкретизовано складники та визначено точки управлінських зусиль. Відмінність від наявних підходів полягає у чітко визначеній послідовності елементів механізму, що дає змогу через активізацію кожного з них забезпечити його цілісність та ефективність (рис. 2). Обґрунтовано актуальність поєднання формування та управління інвестиційним потенціалом національної економіки на основі моніторингу, аналізу, зокрема, міждисциплінарних методик і підходів із використанням механізмів адаптації результатів досліджень до інвестиційного потенціалу підприємств та галузей.

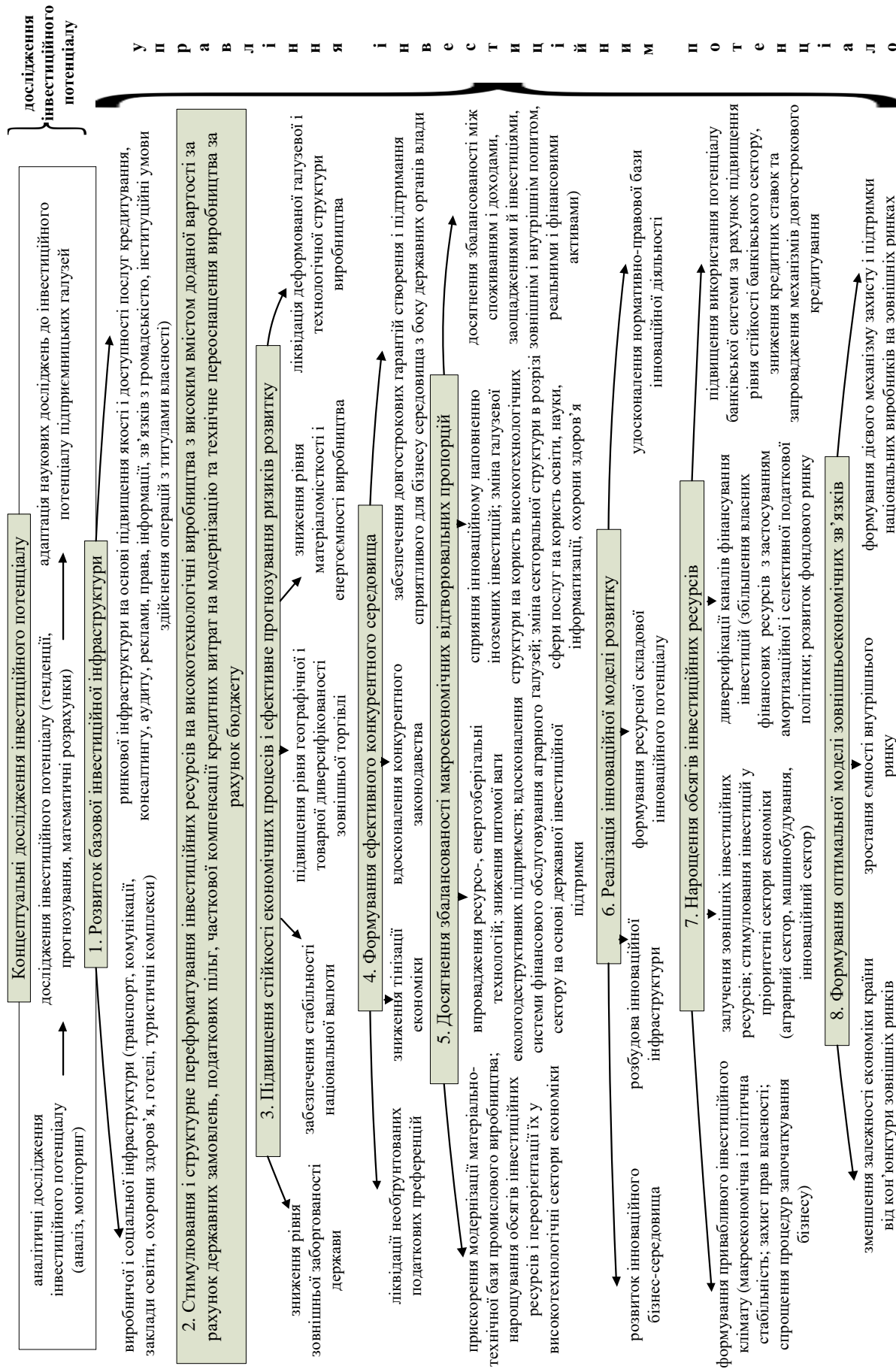

Рис. 2 Концептуальні засади формування інвестиційного потенціалу національної економіки та управління ним
 Джерело: сформовано автором.

У П Р а в Л і н н я і н в е с т и ц і й н и м П о т е н ц і а л о м

Доведено, що на механізм формування інвестиційного потенціалу впливають фактори: політичні, економічні та соціально-культурні ризики, незадовільні темпи розвитку некорупційних ринкових механізмів, недосконала нормативно-правова база, низький рівень державної підтримки інвестиційної діяльності та розвитку інвестиційної інфраструктури.

Дослідження формування інвестиційного потенціалу національної економіки слід здійснювати, виділивши в його структурі три групи потенціалів: впливу, реагування та впливу-реагування (рис. 3), а також через використання запропонованої автором матриці еластичності потенціалів, яка дає змогу виокремити найвпливовіші потенціали та оцінити інвестиційний потенціал за допомогою рангів.

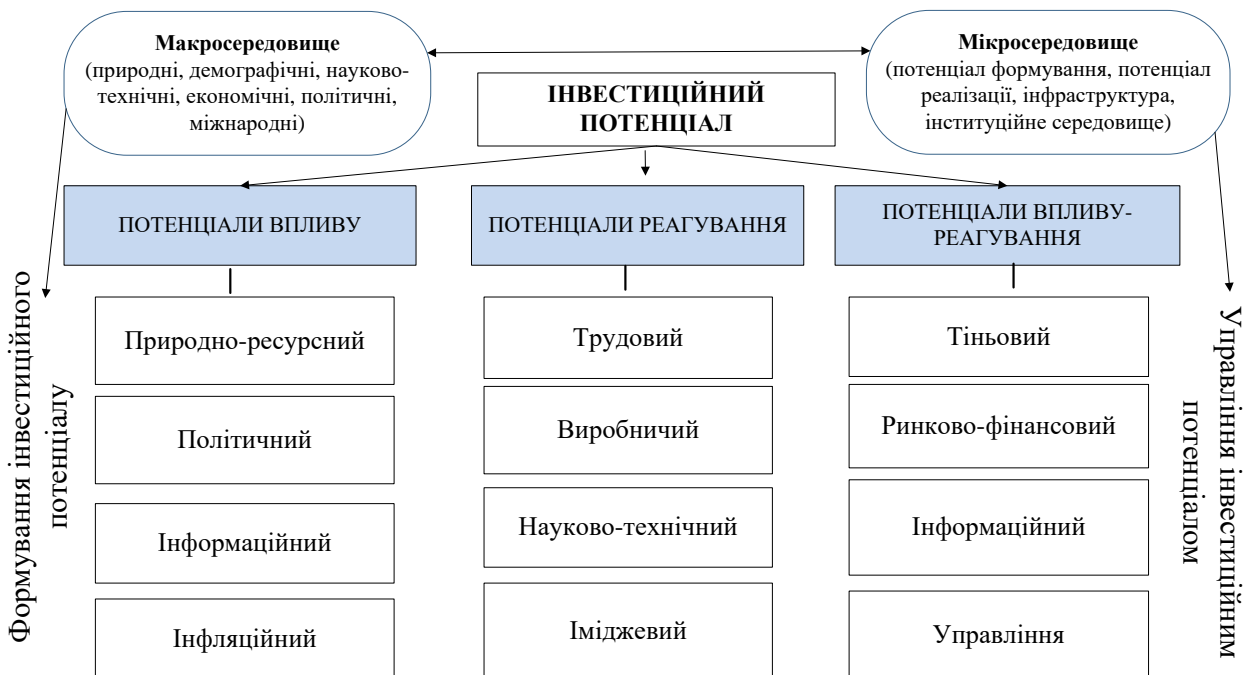

Рис. 3. Дослідження інвестиційного потенціалу національної економіки через взаємозв'язок груп потенціалів

Джерело: сформовано автором.

На основі матриці еластичності потенціалів та впливу на формування й управління інвестиційним потенціалом розраховано значення інвестиційного потенціалу та знайдено вагові значення кожного з потенціалів груп, що уможливить виділення більш та менш впливових характеристик на інвестиційний потенціал і, як результат, підвищити якість управління національною економікою країни.

Оцінено вплив інвестиційного потенціалу на економічне зростання країни, визначено зв'язок між числовим рядом значень інвестиційного потенціалу та числовим рядом значень ВВП країни, що дало змогу здійснити прогноз значень інвестиційного потенціалу на 2017-2020 рр.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі теоретично узагальнено та запропоновано нові наукові підходи до вирішення актуальної науково-практичної проблеми, яка полягає в поглибленні теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо формування інвестиційного потенціалу національної економіки, що дає підстави для переконливих і обґрунтованих висновків:

1. Удосконалено категорійний апарат інвестиційного потенціалу, який визначено як сукупність ресурсів та їх можливість бути перетвореними на інвестиції для забезпечення потреб національної економіки, що поглиблює роль інвестиційних ринків у напрямі розширення ролі інвестицій у розвитку національної економіки під впливом трансформаційних процесів; визначення категорії «інвестиції» як капіталовкладення, що формують мережу зв'язків у трансформаційній економічній системі та спрямовані на отримання прибутку учасниками.

2. Обґрунтовано економічну сутність потенціалу країни в динамічній економічній системі і місце інвестиційного потенціалу в системі сукупного економічного потенціалу та сформульовано підходи до визначення сукупності чинників впливу на інвестиційний потенціал, що сприятиме оцінці схильності інвестиційних потоків до відновлення у галузях економіки та сферах бізнесу, удосконаленню планування та прогнозування напрямів його руху, забезпеченню активності та розвитку національної економіки України. Досліджено особливості побудови інвестиційного потенціалу країни через визначення його взаємозв'язку з базовими потенціалами (природно-ресурсний, трудовий, виробничий), потенціалами трансформаційної економіки (тіньовий, інфляційний, інформаційний, політичний, іміджевий), потенціалами розвитку (науково-технічний, ринково-фінансовий, потенціал управління), що дає змогу обґрунтувати формування груп потенціалів з метою дослідження специфіки їх впливу на розвиток національної економіки.

3. Проаналізовано сучасні тенденції формування інвестиційного потенціалу національної економіки і окремих його складників, де визначено напрями регулювання інвестиційних процесів та дослідження інвестиційного потенціалу через оцінку інвестицій в інновації, в дослідження інвестиційного потенціалу, інфраструктуру інвестиційної діяльності. Доведено, що актуальним є впровадження дієвих податкових засобів (інструментів), стимулів, пільг, які б, у свою чергу, були адаптовані для умов транзитивної економіки України, та їх апробацію на всіх рівнях: на рівні підприємства, регіону, країни, а також забезпечення максимальної стабільності українського законодавства, що є необхідною передумовою створення сприятливого клімату для залучення іноземних інвестицій в Україну.

4. Досліджено підходи до державного регулювання інвестиційної діяльності на основі врахування комплексу передумов активізації інвестиційних процесів для стимулювання розвитку системи ефективних інструментів нарощування інвестиційного потенціалу (політичних, бюджетно-податкових,

грошово-кредитних, фондowych, інноваційних, іміджевих), реалізація яких, разом із тими, що існують, дасть змогу сформуванню основи для динамічного інвестиційного процесу, формування дієвої інвестиційної інфраструктури, створення привабливого середовища реалізації інвестиційних проектів.

5. Поглиблено формування та регулювання інвестиційного потенціалу, організаційно-інноваційний механізм інвестиційного потенціалу, запропонований варіант якого ґрунтується на активізації новітніх управлінських підходів та застосуванні передового зарубіжного досвіду втіленого у адаптаційних підходах до стимулювання притоку іноземного капіталу, вдосконалення фіскального регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, напрямів розвитку малого і середнього бізнесу та іміджу країни на основі інформаційного потенціалу, що дало змогу розробити прогнозну модель впливу інвестиційного потенціалу на забезпечення економічного зростання;

6. Розроблено пропозиції щодо пріоритетів розвитку та шляхів стимулювання інвестиційного потенціалу національної економіки, що, на відміну від наявних, ґрунтуються на використанні матриці еластичності потенціалів, сформованої залежно від рангу їх впливу на формування та управління інвестиційним потенціалом та за ступенем еластичності (низька, середня, висока), що дає змогу обґрунтувати актуальність використання та дослідження інформаційного потенціалу як визначального елемента формування інвестиційної політики країни на основі груп потенціалів.

7. Сформовано концептуальні засади передумов формування механізму управління інвестиційним потенціалом економіки України, враховуючи склад чинників, базових принципів, завдань розвитку інвестиційного ринку, відображають взаємозв'язок груп потенціалів за функціональною приналежністю, є базою для ефективного господарювання та результативного менеджменту на національному рівні та дають змогу обґрунтувати підходи до врахування впливу іміджового та інформаційного потенціалу на інноваційні тенденції.

8. Запропоновано дослідження інвестиційного потенціалу через модельну підтримку вибору найвагоміших чинників, що сприятиме прийняттю управлінських рішень щодо дослідження потенціалів впливу, визначення важелів впливу на потенціали впливу-реагування і формування спрямованого впливу на потенціали реагування та управлінські підходи до формування інвестиційного потенціалу на основі процесів розбудови інвестиційного іміджу, що дасть можливість оцінити інформаційний потенціал та сформуванню комплексні рекомендації щодо використання іміджового потенціалу як важеля впливу на інвестиційний потенціал національної економіки.

9. Визначено підходи щодо аспектів розвитку інвестиційного потенціалу на основі матриці еластичності потенціалів та впливу на систему управління ним, що дає змогу обґрунтувати використання та дослідження інформаційного потенціалу як визначального елемента формування іміджу країни та конкретизувати управлінські підходи на основі процесу розбудови інвестиційного іміджу та моделі його підтримки на рівні країни, що дає змогу

сформувані комплексні рекомендації щодо їх використання як важелів впливу на інвестиційний потенціал національної економіки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Rudenko O., Finagina O., Bilan O. Foresight in the business support system and national and regional labour market development. Theoretical, methodological and practical foundations of human resources management: collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi ISMA University. Riga : “Landmark” SIA, 2016. 251-260 p. (0,59 друк. арк.)

Особистий внесок автора: обґрунтовано застосування форсайт-прогнозування для покращення інвестиційного клімату України; 0,26 друк. арк.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Руденко О. А. Проблеми та перспективи розвитку інвестиційної діяльності в Україні. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* Черкаси: ЧДТУ, 2013. Вип. 33. Ч. II С. 218-222. (0,36 друк. арк.)

3. Руденко О. А. Генезис інвестиційних теорій. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Економічні науки.* Луцьк: СЛУ, 2014. Вип. №3 (280). С. 10-13. (0,37 друк. арк.)

4. Ходжаян А. О., Руденко О. А. Концептуальні засади реалізації державної інвестиційної політики. *Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць.* Київ: 2014. Вип. № 8 (159). С. 40-45. (0,75 друк. арк.)

Особистий внесок автора: у рамках стратегічних цілей визначено пріоритетні напрями державної інвестиційної політики та конкретизовано управлінські заходи; 0,36 друк. арк.

5. Руденко О. А. Особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»* Полтава: ПУЕТ, 2014. №1 (63). С. 31-37. (0,63 друк. арк.)

6. Руденко О. А. Критерії визначення пріоритетів інвестиційної політики держави. *Вісник Донецького університету економіки та права.* Донецьк: ДонУЕП, 2014. № 2. С. 70-75. (0,48 друк. арк.)

7. Руденко О. А. Особливості формування інвестиційної стратегії розвитку економіки України. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* Черкаси: ЧДТУ, 2015. Вип. 39. Ч. I С. 18-23. (0,61 друк. арк.)

8. Руденко О. А. Зміни в наукових засадах інвестиційного менеджменту – особливості ринкової трансформації в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал Чернігівського національного технологічного університету* Чернігів: ЧНТУ, 2015. № 3 (3). С. 290-295. (0,43 друк. арк.)

9. Руденко О. А. Теорія інвестиційного потенціалу: питання взаємодії: «бізнесу-менеджменту-культури». *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал Чернігівського національного технологічного університету* Чернігів: ЧНТУ, 2016. №3 (7). С. 223-229. (0,47 друк. арк.)

Статті у наукових фахових виданнях України, включені до міжнародних наукометричних баз:

10. Руденко О. А. Методологічні засади формування державної інвестиційної політики як основи модернізації структури економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету Серія: Економічні науки*. Херсон: ХДУ, 2014. Вип. №8. Частина 3 С. 54-57. (0,54 друк. арк. Включено до міжнародних наукометричних каталогів та баз даних *Index Copernicus*)

11. Руденко О. А. Формування державної інвестиційної політики як основи економічного зростання. *Науковий вісник Херсонського державного університету Серія: Економічні науки*. Херсон: ХДУ, 2015. Вип. №14. Ч. 4 С. 44-47. (0,56 друк. арк. Включено до міжнародних наукометричних каталогів та баз даних *Index Copernicus*)

12. Руденко О. А., Іванова Є. О., Соколова А. В. Оцінка інвестиційної привабливості та інноваційної результативності. *Науковий вісник Херсонського державного університету Серія: Економічні науки*. Херсон: ХДУ, 2017. Вип. №27. Ч. 2 С. 107-111. (0,53 друк. арк. Включено до міжнародних наукометричних каталогів та баз даних *Index Copernicus*)

Особистий внесок автора: здійснено оцінку інвестиційної привабливості України; 0,27 друк. арк.

Статті у зарубіжних наукових виданнях:

13. Rudenko O. A. Trends in structural changes of investment flows the economy of Ukraine. *Zbiór prac naukowych „Współpraca UE-Ukraina: Trendy gospodarcze” Ekonomiczne nauki* м. Варшава, Польща 2014 р. Warszawa, 2014. 80-85 р. (0,33 друк. арк.)

14. Руденко О. А. Роль государства в формировании инвестиционного потенциала Украины. *Актуальные вопросы экономического развития: теория и практика* (сборник научных статей). Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2017. С. 409-412. (0,20 друк. арк.)

Праці, які додатково відображають результати дослідження:

15. Руденко О. А. Інвестиційна привабливість як економічна категорія. *Актуальні проблеми економіки, менеджменту, маркетингу: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 10-11 лют. 2012 р. Львів. 2012. Ч. I. С. 83-86.* (0,33 друк. арк.)

16. Руденко О. А. Сучасний стан іноземного інвестування в Україні. *Актуальні проблеми фінансової системи України: матеріали X між нар. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 18-19 квіт. 2013 р. Черкаси, 2013. С. 209-210.* (0,16 друк. арк.)

17. Руденко О. А. Проблеми та перспективи інвестиційно-інноваційного розвитку України. *Економічні підсумки 2013 року: проблеми, перспективи, ефективність*: матеріали між нар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 13-14 груд. 2013 р.: Одеса, 2013. С. 106-108. (0,14 друк. арк.)

18. Руденко О. А. Методичні принципи оцінювання ефективності інвестиційних проектів. *Фінансово-кредитний простір України*: зб. тез наук. робіт уч. I всеукр. наук.-практ. конф. м. Черкаси, 18 бер. 2014. Черкаси, 2014. С. 126-129. (0,24 друк. арк.)

19. Rudenko O.A. Ordering the investment law of Ukraine. *Institutional framework of the economy functioning in conditions of transformation: Collection of scientific articles*. м. Нюрнберг, Німеччина 2014 р. Nurnberg, Deutschland, 2014. Vol. 1, 78-81 p. (0,25 друк. арк.)

20. Руденко О. А. Інвестиційна привабливість Черкаського регіону. *Наука України – погляд молодих вчених крізь призму сучасності*: I всеукр. наук.-практ. конф. м. Черкаси, 20-22 квіт. 2017 р. Черкаси, 2017. С. 76-79. (0,18 друк. арк.)

21. Руденко О. А. Стан і тенденції розвитку інвестиційного ринку. *Маркетингові інновації в освіті, туризмі, готельно-ресторанній, харчовій індустрії та торгівлі*: між нар. наук.-практ. інт.-конф., м. Харків, 3 жовт. 2017 р.: Харків, 2017. С. 313-315. (0,09 друк. арк.)

22. Руденко О. А. Методи дослідження природно-ресурсного потенціалу: глобальний та регіональний погляди. *Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці*: матеріали міжн. наук.-практ. ін.-конф., м. Полтава, 19 жовт. 2017 р. Полтава, 2017. С. 205-208. (0,08 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Руденко О. А. Формування інвестиційного потенціалу національної економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси, 2018.

Дисертаційну роботу присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій формування та розвитку інвестиційного потенціалу національної економіки. Обґрунтовано теоретичні засади дослідження сутності, класифікаційних ознак, складових й об'єктів інвестиційного потенціалу національної економіки, який визначено як сукупність ресурсів, та їх можливість бути перетвореними на інвестиції для забезпечення потреб національної економіки, що поглиблює розвиток інвестиційних ринків у напрямку розширення ролі інвестицій у національній економіці під впливом трансформаційних процесів. Завдяки систематизації й узагальненню наукових підходів окресленої проблематики визначено, що ефективне формування та регулювання інвестиційного потенціалу здійснюється за допомогою складників економічного потенціалу національної економіки.

Доповнено теоретичні засади інвестиційного потенціалу національної економіки. Досліджено економічну сутність і місце інвестиційного потенціалу в системі сукупного економічного потенціалу національної економіки. Визначено сучасні тенденції формування інвестиційного потенціалу національної економіки і окремих його складових. Обґрунтовано роль держави у формуванні інвестиційного потенціалу національної економіки на основі зарубіжного досвіду формування та регулювання інвестиційного потенціалу. Розроблено пріоритети розвитку та шляхи стимулювання інвестиційного потенціалу економіки України.

Запропоновано матрицю еластичності потенціалів та впливу на систему управління інвестиційного потенціалу. Сформовано концептуальні засади механізму формування інвестиційного потенціалу та управління інвестиційним потенціалом економіки України, де відображено взаємозв'язок груп потенціалів за функціональною приналежністю («потенціали впливу», «потенціали реагування», «потенціали впливу-реагування»). Розроблено прогнозну модель впливу інвестиційного потенціалу на забезпечення економічного зростання, що надає можливість оцінити інформаційний потенціал та сформувані комплексні рекомендації щодо використання іміджевого потенціалу як важеля впливу на інвестиційний потенціал національної економіки.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, національна економіка, інвестиції, трансформації, держава, розвиток, інвестиційна привабливість, інвестиційна діяльність, управління інвестиційним потенціалом.

АННОТАЦІЯ

Руденко О. А. Формирование инвестиционного потенциала национальной экономики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого, Черкассы, 2018.

Диссертационная работа посвящена обоснованию теоретико-методических основ и практических рекомендаций формирования и развития инвестиционного потенциала национальной экономики. Обоснованы теоретические основы исследования сущности, классификационных признаков, составляющих и объектов инвестиционного потенциала национальной экономики, который определен как совокупность ресурсов, и их возможность быть превращенными в инвестиции для обеспечения потребностей национальной экономики, что углубляет развитие инвестиционных рынков в направлении расширения роли инвестиций в национальной экономике под влиянием трансформационных процессов. Благодаря систематизации и обобщения научных подходов этой проблематики определено, что эффективное формирование и регулирование инвестиционного потенциала осуществляется с помощью составляющих экономического потенциала национальной экономики.

Дополнены теоретические основы инвестиционного потенциала национальной экономики. Исследована экономическая сущность и место инвестиционного потенциала в системе совокупного экономического потенциала национальной экономики. Определены современные тенденции формирования инвестиционного потенциала национальной экономики и отдельных его составляющих. Обоснована роль государства в формировании инвестиционного потенциала национальной экономики на основе зарубежного опыта формирования и регулирования инвестиционного потенциала. Разработаны приоритеты развития и пути стимулирования инвестиционного потенциала экономики Украины.

Предложено матрицу эластичности потенциалов и влияния на систему управления инвестиционным потенциалом. Сформированы концептуальные основы механизма формирования инвестиционного потенциала и управления инвестиционным потенциалом экономики Украины, где отражены взаимосвязь групп потенциалов по функциональной принадлежности («потенциалы влияния», «потенциалы реагирования», «потенциалы действия-реагирования»). Разработано прогнозную модель влияния инвестиционного потенциала на обеспечение экономического роста, что дает возможность оценить информационный потенциал и сформировать комплексные рекомендации по использованию имиджевого потенциала как рычага влияния на инвестиционный потенциал национальной экономики.

Ключевые слова: инвестиционный потенциал, национальная экономика, инвестиции, трансформации, государство, развитие, инвестиционная привлекательность, инвестиционная деятельность, управление инвестиционным потенциалом.

SUMMARY

Rudenko O.A. Formation of the investment potential of the national economy. – The manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Cherkasy National University named after Bogdan Khmelnytsky, Cherkasy, 2018.

The dissertation is devoted to the substantiation of theoretical and methodical principles and practical recommendations for the formation and development of the investment potential of the national economy. The theoretical foundations of the study of the essence, classification features, components and objects of the investment potential of the national economy, which is defined as a set of resources, and their possibility to be transformed into investments for the needs of the national economy, which deepens the development of investment markets in order to expand the role of investments in the national economy under the influence of transformation processes. Due to the systematization and generalization of scientific approaches to the identified problems, it is determined that effective formation and

regulation of investment potential is carried out with the help of the components of the economic potential of the national economy.

The theoretical principles of the investment potential of the national economy are supplemented. The economic essence and place of investment potential in the system of the total economic potential of the national economy are investigated. The modern tendencies of formation of investment potential of the national economy and its separate components are determined. The role of the state in shaping the investment potential of the national economy based on foreign experience in the formation and regulation of investment potential has been substantiated. The development priorities and ways of stimulating the investment potential of the Ukrainian economy are developed.

The matrix of potential elasticity and influence on the investment potential management system is proposed. The conceptual foundations of the mechanism of formation of investment potential and management of the investment potential of the Ukrainian economy are formed, which reflects the interrelation of groups of potentials by functional membership ("potentials of influence", "response potentials", "potentials of influence-reaction"). A forecasting model of the impact of investment potential on providing economic growth has been developed, which provides an opportunity to evaluate the information potential and formulate comprehensive recommendations on the use of image potential as a lever of influence on the investment potential of the national economy.

Key words: investment potential, national economy, investments, transformation, state, development, investment attractiveness, investment activity, management of investment potential.